

Spriedums

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2009. gada 29. septembrī

lietā Nr. 2008-48-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

pēc Roberta Mutuļa konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2009. gada 8. septembrī tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Latvijas Sodū izpildes kodeksa 74. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas PSR Augstākā padome 1970. gada 23. decembrī pieņēma Latvijas PSR Labošanas darbu kodeksu. 1991. gada 29. augustā pieņemtais Latvijas Republikas Augstākās padomes lēmums “Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijā” noteica, ka Latvijas PSR Labošanas darbu kodekss uzskatāms par Latvijas Labošanas darbu kodeksu līdz jauna kodeksa izstrādāšanai. 1994. gada 30. decembrī stājās spēkā 1994. gada 15. decembrī pieņemtais likums “Grozījumi Latvijas Labošanas darbu kodeksā”, ar kuru kodeksa nosaukums tika izteikts pašreizējā redakcijā – Latvijas Sodū izpildes kodekss (turpmāk – Kodekss). Kodeksa 74. panta otrā daļa spēkā esošajā redakcijā noteic: „Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, aizliedz pastaigas” (turpmāk – apstrīdētā norma).

Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 2009. gada 30. aprīlī pieņēma likumu „Grozījums Latvijas Sodū izpildes kodeksā”. Ar minēto likumu

Kodeksa 74. panta otrā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, atļauj katru dienu vienu stundu ilgu pastaigu.” Vienlaikus Kodeksa pārejas noteikumi tika papildināti ar 10. punktu, kas noteic: „Grozījums šā kodeksa 74. panta otrajā daļā, kas notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, paredz atļaut vienu stundu ilgu pastaigu dienā, stājas spēkā 2011. gada 1. janvārī.”

2. Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs Roberts Mutulis (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 111. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka vismaz vienu stundu ilga pastaiga svaigā gaisā katru dienu jāatļauj visiem ieslodzītajiem, tostarp arī soda izolatoros ievietotajiem, jo ilgstoša atrašanās soda izolatorā bez pastaigu iespējas apdraud veselību. Dienas gaisma un svaigs gaiss esot cilvēka dzīves pamatelementi, kuru trūkums varot veicināt slimību izplatīšanos. Lai ieslodzīto sodītu par pārkāpumiem, pietiekot ar pārējiem Kodeksa 74. pantā noteiktajiem ierobežojumiem. Arī Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – Komiteja spīdzināšanas novēršanai) esot norādījusi, ka visiem ieslodzītajiem katru dienu nepieciešama vismaz vienu stundu ilga pastaiga.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Satversmes 111. pantā noteiktās tiesības ir absolūtas un tās nevar ierobežot. Ievietojot cilvēku brīvības atņemšanas iestādē, valstij vajagot uzņemties papildu rūpes par šā cilvēka veselību, jo viņa paša iespējas par to rūpēties šādā gadījumā ir ierobežotas.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – iesniegusi Satversmes tiesai 2009. gada 5. februāra vēstuli „Par atbildes rakstu lietā Nr.2008-48-01”. Tajā norādīts, ka Saeimas 2009. gada 5. februāra sēdē Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai tika nodots likumprojekts „Grozījums Latvijas Sodu izpildes kodeksā” (reģ. Nr. 1099/Lp9). Likumprojektā paredzēts grozīt apstrīdēto normu un noteikt, ka notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, atļauj vienu stundu ilgu pastaigu reizi divās dienās.

2009. gada 7. maija vēstulē Saeima norāda, ka Saeimas 2009. gada 30. aprīļa sēdē galīgajā lasījumā atbalstīts likumprojekts „Grozījums Latvijas Sodų izpildes kodeksā” (reģ. Nr. 1005/Lp9), kurā iekļauts arī likumprojekts Nr. 1099/Lp9. Apstrīdētās normas jaunā redakcija paredzot, ka notiesātajiem, kuri ievietoti soda izolatoros, ir atļauta vienu stundu ilga pastaiga katru dienu. Grozījumi stāšoties spēkā 2011. gada 1. janvārī, jo esot nepieciešams būtiski pilnveidot ieslodzījuma vietu pašreizējās tehniskās un organizatoriskās iespējas nodrošināt pastaigas un šim nolūkam ir nepieciešami finanšu līdzekļi. Tā kā apstrīdētā norma likumdošanas procesa ietvaros esot grozīta, Saeima lūdz izvērtēt, vai ir lietderīgi turpināt tiesvedību šajā lietā.

4. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – pauž viedokli, ka veselība ir būtisks indivīda labklājības un cieņas priekšnoteikums. Valsts nevarot ikvienam garantēt labu veselības stāvokli, tomēr esot atbildīga par tādu apstākļu radīšanu, kuros personas veselība tiek aizsargāta un, iespējams, pat uzlabota. Tiesības uz veselību kā cilvēktiesības esot paredzētas gan ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, gan ANO Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām.

Kā norāda Tiesībsargs, ar tiesībām uz veselību esot jāsaprot tiesības uz tādiem apstākļiem, pakalpojumiem un precēm, kas nepieciešami, lai sasniegtu augstāko veselības aizsardzības līmeni. No Satversmes 111. pantā lietotajiem vārdiem „valsts aizsargā cilvēka veselību” izrietot ne vien valsts pienākums noteiktos gadījumos un līmenī, kas cieši saistīts ar valsts ekonomiskajām iespējām, veikt pasākumus, lai aizsargātu cilvēku veselību, bet arī valsts pienākums atturēties no tādām darbībām, kas ierobežo iespējas katrai personai pašai rūpēties par savas veselības aizsardzību.

Tiesībsargs uzskata, ka konkrētajā gadījumā tiesības uz veselību ir jāskata kopsakarā ar necilvēcīgas izturēšanās aizliegumu, kas ietverts Satversmes 95. pantā, ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 5. pantā, ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7. pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) 3. pantā. Tiesībsargs, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Poltoratsky v. Ukraine*, norāda, ka 24 stundas ilga atrašanās kamerā, kurā nav pieejams svaigs gaiss un dienas gaisma, kā arī ir ierobežota platība uz vienu ieslodzīto

un netiek nodrošinātas pastaigas svaigā gaisā, ir atzīstama par necilvēcīgu apiešanos un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3. panta pārkāpumu.

Arī Eiropas Padomes izveidotā Komiteja spīdzināšanas novēršanai jau pirmās vizītes laikā Latvijā esot norādījusi uz valsts pienākumu katru dienu nodrošināt vismaz vienu stundu ilgu pastaigu svaigā gaisā personām, kuras ievietotas soda izolatoros. Šī rekomendācija esot atkārtota arī turpmāko vizīšu laikā, tomēr Latvija to neesot ņēmusi vērā. Tiesībsarga biroja darbinieki esot konstatējuši, ka ieslodzījuma vietās joprojām nav novērsti minētajās rekomendācijās norādītie pārkāpumi.

Tiesībsargs secina, ka Satversmes 111. pantā kopsakarā ar Satversmes 95. pantu garantētās tiesības tiek pārkāptas, ja ieslodzītajiem, kuri ievietoti soda izolatoros, netiek nodrošināta vienu stundu ilga pastaiga svaigā gaisā katru dienu. Valsts nevarot aizbildināties ar naudas līdzekļu vai citu resursu trūkumu, ja tā nenodrošina tādu tiesību īstenošanu, kuras ietver necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma elementus.

5. Pieaicinātā persona – valsts aģentūra „Sabiedrības veselības aģentūra” (turpmāk – Sabiedrības veselības aģentūra) – savā vēstulē norāda uz būtisku veselības traucējumu rašanās iespēju personai, kura ilgstoši uzturas telpās bez dabiskā apgaismojuma un gaisa apmaiņas. Pasliktinoties gaisa kvalitātei telpā, cilvēkam rodas diskomforta sajūta un pazeminoties darba spējas, iestādoties vispārējs nogurums, sākoties galvassāpes, sirdsdarbības traucējumi, palielinoties risks saslimt ar elpceļu slimībām un infekcijas slimībām. Ieelpojot netīru gaisu, mazinoties organisma aizsardzības spējas, novājinoties imūnā sistēma un palielinoties iespēja saslimt ar infekcijas slimībām.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – ir sniegusi atbildi uz jautājumu, kādu apsvērumu dēļ par Kodeksa 74. panta otrās daļas jaunās redakcijas spēkā stāšanās dienu noteikts 2011. gada 1. janvāris.

2009. gada 28. janvārī tieslietu ministrs esot iesniedzis Saeimai priekšlikumu likumprojekta „Grozījumi Latvijas Sodų izpildes kodeksā” (reģ. Nr. 1005/Lp9) trešajam lasījumam, ierosinot izteikt 74. panta otro daļu šādā redakcijā:

„Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, atļauj vienu stundu ilgu pastaigu reizi divās dienās.” Tomēr pret šo priekšlikumu esot iebildusi Ieslodzījuma vietu pārvalde. Kad 2009. gada 18. martā minētais priekšlikums izskatīts Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdē, Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks esot norādījis, ka priekšlikums nav īstenojams, jo cietumos neesot pietiekami daudz pastaigu laukumu un jaunu pastaigu laukumu izveidei esot nepieciešami ievērojami valsts budžeta līdzekļi. Tiesībsarga pārstāvji minētajā sēdē esot norādījuši, ka soda izolatoros ievietotajiem notiesātajiem ir jānodrošina katru dienu vienu stundu ilga pastaiga.

Tieslietu ministrs, ņemot vērā 2009. gada 18. marta sēdē izteiktos viedokļus un viņam adresēto Saeimas komisijas 2009. gada 18. marta vēstuli Nr. 9/6-2-n/113-(9/09), 2009. gada 27. martā esot atsaucis savu priekšlikumu par grozījumu Kodeksa 74. panta otrajā daļā. Vienlaikus tieslietu ministrs iesniedzis jaunu priekšlikumu – izteikt 74. panta otro daļu šādā redakcijā: „Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, atļauj katru dienu vienu stundu ilgu pastaigu”, bet pārejas noteikumus papildināt ar 10. punktu šādā redakcijā: “Grozījums šā kodeksa 74. panta otrajā daļā stājas spēkā 2011. gada 1. janvārī.”

Pārejas periods līdz 2011. gada 1. janvārim esot noteikts, lai paredzētu valsts budžeta līdzekļus pastaigu nodrošināšanai un Ieslodzījuma vietu pārvalde varētu veikt nepieciešamos organizatoriskos pasākumus.

7. Ieslodzījuma vietu pārvalde ir iesniegusi Satversmes tiesai informāciju par iespējām nodrošināt pastaigas notiesātajiem, kas ievietoti soda izolatoros. Sniegtā informācija ietver arī ziņas par soda izolatoros vienlaicīgi esošo personu iespējamo skaitu katrā atsevišķā ieslodzījuma vietā, kā arī ziņas par pastaigu laukumu skaitu un noslogojumu katrā atsevišķā ieslodzījuma vietā.

Ieslodzījuma vietu pārvalde norāda arī uz konkrētiem pasākumiem, kas veicami, lai ieslodzītajiem nodrošinātu pastaigas. Piemēram, Rīgas Centrālcietumā, Jelgavas cietumā, Jēkabpils cietumā un Šķirotavas cietumā esot nepieciešams pastaigu laukumu remonts. Savukārt Brasas cietumā esot nepieciešamas vēl divas uzrauga štata vienības, lai nodrošinātu soda izolatorā ievietoto notiesāto aizvešanu uz pastaigām un

uzraudzību. Ilģuciema cietumā soda izolators netiekot izmantots, jo esot avārijas stāvoklī, bet Daugavgrīvas cietumā netiekot izmantoti pieci avārijas stāvoklī esoši pastaigu laukumi.

Secinājumu daļa

8. Kodeksa 74. panta otrās daļas jaunā redakcija, kuras spēkā stāšanās datums ir 2011. gada 1. janvāris, noteic: „Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, atļauj katru dienu vienu stundu ilgu pastaigu.” Saeima lūdz izvērtēt, vai ir lietderīgi turpināt tiesvedību, jo apstrīdētā norma likumdošanas procesa ietvaros esot grozīta. Pieteikumā norādītais tiesību jautājums tādējādi esot atrisināts.

8.1. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku. Minētais nosacījums vērsts uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*). Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošanas joma ir plašāka nekā tā burtiskais formulējums. Minētā norma ir piemērojama arī gadījumos, kad lēmuma pieņemšanas brīdī tā formāli spēku nav zaudējusi, taču institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, pati novērsusi strīdu, tas ir, noteikusi, ka norma zaudēs spēku (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 23. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2005-01-01 7. punktu un 2008. gada 5. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-06-01 7.2. punktu*).

Saeima ir grozījusi apstrīdēto normu nolūkā atrisināt lietā pastāvošo strīdu. Tomēr Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmā daļa šādos gadījumos paredz Satversmes tiesai tiesības izbeigt tiesvedību, bet ne pienākumu to darīt (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 12. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-06-03 11. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai nepastāv apsvērumi, kas nosaka nepieciešamību turpināt tiesvedību.

8.2. Konkrētajā lietā būtisks apstāklis ir tas, ka apstrīdētā norma savu spēku zaudēs 2011. gada 1. janvārī, kad saskaņā ar Kodeksa pārejas noteikumu 10. punktu spēkā stāsies Kodeksa 74. panta otrās daļas jaunā redakcija.

Balstoties uz 1987. gada 26. novembra Eiropas konvenciju par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu (turpmāk – Konvencija par spīdzināšanas novēršanu), tika nodibināta Komiteja spīdzināšanas novēršanai. Saskaņā ar Konvencijas par spīdzināšanas novēršanu 1. pantu Komiteja spīdzināšanas novēršanai pārbauda izturēšanos pret personām, kurām ir atņemta brīvība, lai nepieciešamības gadījumā pastiprinātu šādu personu aizsardzību pret spīdzināšanu un pret necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodu. Latvijas Republikai Konvencija par spīdzināšanas novēršanu ir saistoša kopš 1998. gada 1. jūnija.

Otrajā vispārējā ziņojumā par Komitejas spīdzināšanas novēršanai darbībām laikā no 1991. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim ir norādīts, ka visiem ieslodzītajiem bez izņēmuma katru dienu jāļauj vienu stundu dienā nodarboties ar fiziskām aktivitātēm svaigā gaisā un tā tiek uzskatīta par minimālo garantiju (*sk. lietas materiālu 27. un 29. lpp., <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-02.htm>*).

No 2004. gada 5. maija līdz 12. maijam Komiteja spīdzināšanas novēršanai trešo reizi apmeklēja Latviju un 2008. gada 13. martā publicēja Latvijas valdībai adresētu ziņojumu par šo vizīti. Šajā ziņojumā paustas bažas par to, ka Latvijas valsts institūcijām nav izdevies īstenot daudzus norādījumus, kas izteikti pēc 1999. gada vizītes un atkārtoti pēc 2002. gada vizītes. Kā norāda Komiteja spīdzināšanas novēršanai, pieaugušajiem ieslodzītajiem, kas sodīti ar ievietošanu soda izolatorā, joprojām netiekot atļautas fiziskas aktivitātes svaigā gaisā. Ziņojumā ir minēts Latvijas valsts institūciju viedoklis, ka neesot iespējams nodrošināt pastaigas svaigā gaisā ieslodzītajiem, kas atrodas izolatoros, jo pastaigu laukumi atrodas ārpus ieslodzījuma telpām, tātad esot nepieciešams izbūvēt vairāk pastaigu laukumu, taču tas esot atkarīgs no pieejamiem līdzekļiem. Komentējot šo situāciju, Komiteja spīdzināšanas novēršanai paudusi uzskatu, ka Latvijas valsts institūciju minētie rekomendāciju neizpildes iemesli nav pamatoti. Tā pieprasījusi, lai Latvija veic tūlītējus pasākumus rekomendāciju ieviešanai (*sk. lietas materiālu 33.–36. lpp., <http://www.cpt.coe.int/documents/lva/2008-15-inf-eng.htm>*).

8.3. No iepriekš teiktā secināms, ka Latvijas valdībai un likumdevējam jau vairāk nekā desmit gadus ir bijis zināms, ka arī notiesātajiem, kas atrodas soda izolatoros, vajag nodrošināt katru dienu vismaz stundu ilgu pastaigu svaigā gaisā, lai novērstu iespējamu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3. pantā ietvertā spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu. Kā izriet no minētā ziņojuma, uz šo problēmu Komiteja spīdzināšanas novēršanai ir norādījusi vairākkārt, taču Latvijas valsts institūcijas uz aizrādījumiem nav reaģējušas.

Satversmes tiesa uzskata, ka Latvijas valdībai un likumdevējam bija dots pietiekami ilgs laiks, lai izpildītu valsts starptautiskās saistības un nodrošinātu notiesātajiem, kas atrodas soda izolatoros, katru dienu vismaz stundu ilgu pastaigu svaigā gaisā. Ņemot vērā Latvijas Republikas starptautiskās saistības un Komitejas spīdzināšanas novēršanai izdarītos secinājumus, kā arī to, ka saskaņā ar Saeimas pieņemtajiem grozījumiem Kodeksā apstrīdētā norma zaudēs spēku tikai 2011. gada 1. janvārī, Satversmes tiesa uzskata, ka tai ir jāizvērtē apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 111. pantam. Ja Satversmes tiesa secinātu, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmei, nebūtu pieļaujama personu pamattiesību aizskārumu turpināšanās līdz Kodeksa 74. panta otrās daļas jaunās redakcijas spēkā stāšanās brīdim.

Līdz ar to tiesvedību lietā ir nepieciešams turpināt.

9. Satversmes 111. pants noteic: „Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.”

Tiesības uz veselību ir uzskatāmas par sociālajām tiesībām. Kā secinājusi Satversmes tiesa, iztulkojot Satversmes 111. pantā ietvertās normas kontekstā ar Latvijai saistošajiem starptautisko tiesību dokumentiem un to piemērošanas praksi, no Satversmes 111. panta izriet valsts pienākums noteiktos gadījumos un līmenī, kas cieši saistīts ar valsts ekonomiskajām iespējām, veikt pasākumus, lai aizsargātu cilvēku veselību (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 1. punktu*).

Personas veselību ietekmē dažādi faktori, tostarp gaisa kvalitāte, jo gaiss ir nepieciešams dzīvības funkciju uzturēšanai. Kā norādījusi Sabiedrības veselības

aģentūra, pasliktinoties telpas gaisa kvalitātei, cilvēkam rodas diskomforta sajūta, vispārējs nogurums, galvassāpes, sirdsdarbības traucējumi, kā arī palielinās risks saslimt ar elpceļu slimībām un infekcijas slimībām. Uzturēšanās svaigā gaisā nodrošina saules gaismas labvēlīgo iedarbību uz organismu, uzlabo cilvēka pašsajūtu, spēcina organisma imūno sistēmu un nodrošina aizsardzību pret infekcijas slimībām (*sk. lietas materiālu 89., 90. lpp.*).

Saskaņā ar Sodū izpildes kodeksa 70. panta pirmās daļas 6. punktu notiesātos var ievietot soda izolatorā uz laiku līdz 15 diennaktīm. Kā norāda Tiesībsargs, notiesātais soda izolatorā var atrasties arī ilgāk par 15 diennaktīm. Piemēram, personas atteikšanās pēc soda izciešanas soda izolatorā iet uz noteikto kameru varot tikt uzskatīta par rupju soda izciešanas režīma pārkāpumu, un šādā gadījumā persona atkārtoti varot tikt ievietota soda izolatorā uz 15 diennaktīm. Turklāt Tiesībsarga veikto pārbaūžu rezultāti liecina, ka apstākļi ieslodzījuma vietu soda izolatoros vairumā gadījumu nav piemēroti tam, lai personas tur uzturētos ilgstoši. Soda izolatori pārsvarā ir mazas kameras ar nenorobežotu sanitāro mezglu, bez dienas gaismas un dabiskās ventilācijas, kā arī ar nepietiekamu mākslīgo apgaismojumu (*sk. lietas materiālu 88. lpp.*).

No minētā secināms, ka ilgstoša uzturēšanās šādās slēgtās telpās bez pastaigu iespējas var nodarīt personas veselībai būtisku kaitējumu.

Līdz ar to apstrīdētā norma, liedzot pastaigas notiesātajiem, kuri ievietoti soda izolatoros, ierobežo Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 111. pantā noteiktās tiesības uz veselību.

10. Lai gan Satversmes 116. pantā, kas noteic gadījumus, kad personas tiesības var tikt ierobežotas, Satversmes 111. pants nav minēts, Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 111. pantā noteiktajām personas pamattiesībām var noteikt ierobežojumus, lai aizsargātu citas Satversmē garantētās vērtības (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 2. punktu un 2004. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2003-15-01 7. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesai arī Satversmes 111. panta ierobežojuma gadījumā ir jāpārbauda, vai tas noteikts ar likumu, vai šis ierobežojums ir attaisnojams ar leģitīmu mērķi un samērīgs ar šo mērķi.

Lietā nepastāv strīds par to, ka apstrīdētā norma ir noteikta ar atbilstošā kārtā pieņemtu un izsludinātu likumu.

11. Ievietošana soda izolatorā ir viens no disciplinārsoda veidiem. Persona tiek ievietota soda izolatorā tikai tādā gadījumā, ja tā izdarījusi rupjus vai sistemātiskus soda izciešanas režīma pārkāpumus. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka notiesātā tiesību ierobežojumi, tostarp tiesību ierobežojumi, kas noteikti personai, kura atrodas soda izolatorā, var būt vienīgi tādi, kas vērsti uz soda izpildi un soda izpildes režīma nodrošināšanu (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. 2005-17-01 7. punktu*).

Personas ievietošanai soda izolatorā ir leģitīms mērķis, proti, nodrošināt, lai persona atkārtoti nepārkāptu soda izciešanas režīmu. Taču arī tiesību ierobežojumiem, kas noteikti soda izolatorā ievietotai personai, ir jābūt vērstiem uz leģitīma mērķa sasniegšanu.

Kodeksa 74. pants noteic režīmu soda un disciplinārajos izolatoros un paredz dažādus aizliegumus notiesātajiem, kuri ievietoti šādos izolatoros. Tā kā pastaigu aizliegums ir viens no šiem aizliegumiem, arī tam jābūt vērstam uz soda izpildi un soda izpildes režīma nodrošināšanu.

Pēc Satversmes tiesas ieskata, absolūts pastaigu aizliegums, kas nozīmē ilgstošu uzturēšanos slēgtā telpā un tādējādi apdraud personas veselību, nav uz soda izpildi un soda izpildes režīma nodrošināšanu vērsts tiesību ierobežojums. Arī Saeima nav norādījusi apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma leģitīmo mērķi.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertajam tiesību ierobežojumam nav leģitīma mērķa un tā neatbilst Satversmes 111. pantam.

12. Lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesai iespēju robežās ir jāgādā par to, lai situācija, kāda turpmāk varētu veidoties, nenodarītu būtisku kaitējumu citu personu interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-25-01 23. punktu*). Tajā pašā laikā Satversmes tiesai ir jāņem vērā faktiskie apstākļi un jārēķinās ar to, ka valsts institūcijām var būt nepieciešams noteikts laiks, lai nodrošinātu cilvēka pamattiesību ievērošanu.

12.1. Pieteikuma iesniedzējs ir lūdzis Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par spēku zaudējušu no tās pieņemšanas brīža, jo tikai tā varot novērst negatīvās sekas, kas viņam esot radušās apstrīdētās normas dēļ.

Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesa nesaskata saprātīgu iemeslu apstrīdētās normas atcelšanai ar atpakaļejošu datumu. Arī Pieteikuma iesniedzējs nav norādījis, kādā veidā apstrīdētās normas atcelšana ar atpakaļejošu datumu varētu novērst viņa tiesību aizskārumu.

12.2. Lemjot par datumu, kurā apstrīdētā norma zaudēs spēku, Satversmes tiesai ir jāņem vērā, ka personu veselībai varētu tikt nodarīts kaitējums, ja laika posms no sprieduma pasludināšanas dienas līdz minētajam datumam būs pārmērīgi ilgs. Savukārt ieslodzījuma vietām ir vajadzīgs zināms laiks, lai veiktu nepieciešamos pasākumus un nodrošinātu pastaigas arī soda izolatoros ievietotajām personām.

Pamatojot, kāpēc apstrīdētā norma zaudēs spēku tikai 2011. gada 1. janvārī, Saeima norāda, ka ir nepieciešams būtiski pilnveidot ieslodzījuma vietu pašreizējās tehniskās un organizatoriskās iespējas nodrošināt pastaigas, kā arī ir nepieciešami finanšu līdzekļi (*sk. lietas materiālu 95. lpp.*). Tieslietu ministrija paskaidro, ka pastaigas nodrošināt neesot iespējams, kamēr nav izbūvēts pastaigu laukums pie katra soda izolatora, un savukārt tas šobrīd neesot iespējams nepiemērotās infrastruktūras dēļ. Tāpat esot nepieciešams iesaistīt papildu personālu, kas nodrošinātu notiesāto pārvietošanu un uzraudzību, vai arī maksāt esošajam personālam par virsstundu darbu (*sk. lietas materiālu 107. lpp.*).

Satversmes tiesa atkārtoti uzsver, ka valsts institūciju rīcībā bija vairāk nekā desmit gadi, lai veiktu pasākumus, kas nepieciešami pastaigu nodrošināšanai soda izolatoros ievietotajiem notiesātajiem. Šajā laikā bija iespējams pieņemt atbilstošus grozījumus normatīvajos aktos, kā arī atrast nepieciešamo finansējumu.

Ieslodzījuma vietu pārvalde norāda, ka ir jāveic pastaigu laukumu remonts un jānodrošina papildu uzraugu amata vietas. Tikai Jēkabpils cietumā esot nepieciešama papildu pastaigu laukuma izveide (*sk. lietas materiālu 108.–111. lpp.*). No Ieslodzījuma vietu pārvaldes sniegtās informācijas izriet, ka izolatoros vienlaicīgi ievietoto personu skaits, kā arī pastaigu laukumu skaits un darba laiks dod iespēju nodrošināt pastaigas visiem notiesātajiem, tostarp arī izolatoros ievietotajiem. Tā kā pastaigu laukumu pašreizējais tehniskais stāvoklis neliedz nodrošināt pastaigas pārējiem ieslodzītajiem, tad tas nevarētu būt par šķērslī arī soda izolatoros ievietoto personu pastaigu nodrošināšanai. Arī pārējās Ieslodzījuma vietu pārvaldes sniegtās ziņas liecina, ka pasākumus soda izolatoros esošo notiesāto personu pastaigu nodrošināšanai ir iespējams veikt īsākā laika posmā, proti, vēl pirms 2011. gada 1. janvāra.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a:

atzīt Latvijas Sodū izpildes kodeksa 74. panta otro daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam un spēku zaudējušu no 2010. gada 1. maija.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris